

محراب

انقلابی ، اجتماعی ، فلسفی ، تاریخی ، ادبی مجموعه در
شبهه‌یك آینده بر نشر اولنور

مترجمان

متفكرلر آراسنده پريشانتلق محمد امين
اون برنجى عصر هجریده تورك منابع عرفانى و اندرون مفتى اوغلى احمد حكمت
مصر ماصالى و امير علامه الدينك عشق رؤيائى قديره حسين
آناطولوده معدنى صولر م . شرف
و تاريخ حكمت ، ده صوفيون طاهر حريمى
سپاونه قاضيسى اوغلى و شيخ بدرالدين شرف الدين
مستصفوه سوزلرئى ، تصوفك ظفرلرئى الزميرلى اسماعيل مفتى

سیاونه قاضیسی اوغلی شیخ بدرالدین

شیخ ، وجود صرفك (احدیت) دن (واحدیت) یعنی لاتعیندن تعینه تنزلی شویولده بیان ایدیور .

« بیل که : حقه ظهوره بر میل ذاتی واردر . چونکه حقت تحقق آنجاق جزئیاتده تعینله ممکن اولور . [کنت کنزاً مخفياً فاجبت ان اعرف فخلقت الخلق لاصرف - بن بر کنز مخفی ایدم بیلنمکی ایستدم . و بیلنیم دیه خلقی یاراتدم] حدیث قدسیسنده کی (بیلنمی ایسته مک) بومیل واقتضای ذاتیدن عبارتدر . و (بیلنیم دیه خلقی یاراتدم) دیمک (خلقی یاراتدم ؛ تاکه تحقق و تعین و ظهور ایدیم) دیمکدر . [۱] »

اشیای مختلفه کج موجودیتیه رغماً بونلرک جمله سنک حق اولدینی بروجه آتی سویلیور : « الم ، لذت و عقوبت ، مرحت و بونلرک امثالی یکدیگرینه منافی و مباین اولان هر نه وارسه بونلرک کج حق اولسنه مانع دکدر . چونکه حق کلدن مزهدر . مباینت ظاهره یه تنزلاتک مقتضیاتندن اولمخک نسیدر . کوریلزمی که : انسان ای ییلانک آخر لرنده کی مایلر کندیلرینه ملایم اولدینی حلاله یکدیگرلرینه نظراً سم اولور . حقیقت حیوانیه ایسه ایکیسندنده مزهدر [۲] »

(شیخ بدرالدین) ک بو افاده لرندن آکلاشیلان شودر که :

وجود ؛ یالکز حقت وجودندن عبارت اولوب غیریت بحسب المراتب نسبی و اعتباریدر . یعنی وجود ده ذاتاً وحدت واردر . بونی کنديسنک شو افاده سیله ده اکلا یورز :

« ذات حق ؛ کل کنديسنده و کنديسی کلده اولدینی حلاله کلدن مزهدر . و کافه اطوارنده واجب اولوب وجوب کنديسندن مفارقت ایتمز . امکان بحسب الصوره بر خیالدن عبارتدر . حدوث و امکان صورتلر اوزرنده توالی و تعاقب ایدر . ذات حق ایسه بو

[۱] واعلم ان فی الخلق میلاً ذاتیاً الی الظهور اذ لا یمکن تحقیقه الابتعینه فی الجزئیات والحبه عبارة عن هذا الميل والاقتضاء الذاتي والیه الاشارة بقوله تعالى کنت کنزاً مخفياً فاجبت ان اعرف فخلقت الخلق لاعرف ای خلقت لا تحقق و اتعین و اظهر . (واردات)

[۲] ان العقوبة والرحمة والالم واللذة وامثالها لا یقدح فی کون الکمل حقاً فانه مبزه عن البکل لانها من مقتضیات تنزلاته وهی نسبية الا یری ان مافی فم کل واحد من الانسان والافعی ملایم له وسم للآخر وحقیقة الحيوان مشترك فیها منزله عنهما (واردات)

صورتلرده اولسیله برابر بونلردن منزهدر . وبجسب الحقیقه ممکنک وجودی حقدر .
صورتی نظراً ایسه محدث وخلقدر [۱] »

عین فکری بروجی آتی تکرار ایدر :

« وجود مطلق الله اولوب فعل وتأثیر اعتباریه اله خالق وتأثیر وانفعال اعتباریه عبد
مخلوقدر . [۲] »

تفاوتک یالکز ظهور اعتباریه بولندیخی ده تکرار ایدیور :

« کلدن منز اولدینی حالده کله سریان ایتیش وکل ایله انصیاغ ایلشدر . عین زمانده ده
کلدن منزهدر . شرف وخست وظلمت وكدورت مظاهرده ظاهر اولوب مظاهره نسبتله
متفاوت اولور . آکا نسبة هپسی بردر . و حقیقتده آنک غیری یوقدر . واحد اودر .
ایسترسه بیک صورتیه ظهور ایلسون [۳] »

شوعباریه ایله ده افکار سابقه سنی اتمام ایدر :

« وجود مطلق ؛ کندیسندن بالعموم افعالك ظهوری وجميع کمالات ایله اتصافی اعتباریه
الله تسمیه اولنور . افعال وصفات وشئون و کمالات ده یالکز مظاهر واسطه سیله ظاهر اولور .
بنابرین جميع کمالات جميع مظاهر ایله تمام اولور . و کندیسندن ؛ ظاهر اولدینی هر مظهرده
مظاهرک اختلافی حسیله اشیاى مختلفه صادر اولور . و آنلرده کی ظاهرده دکل یالکز
مظاهرده کثرت واقع اولور . واحد سبحانه وتعالی جميع مظاهرده تجلی ایدر و مظاهرک
هر بری صورتی اعتباریه دیکرینه مخالفدر فقط باعتبار الحقیقه بری برلرینک عیندرلر .
صورت اعتباریه مظاهرک هر برندن اشیاى مخصوصه ظاهر اولور که بو اشیاى مخصوصه
باعتبار الحقیقه بردر . [۴] »

[۱] ذات الحق منز عن الكل والكل فيه وهو في الكل وواجب لا يفارقه الوجوب في كل اطواره
والامكان خيال بحسب الصورة والحدوث والقدم يتعاقبان على الصور وهو منز عنها مع انه فيها فوجود
المكن محدث وخلق باعتبار الصورة

[۲] والوجود المطلق هو الله الآله الخالق باعتبار الفعل والتأثير والعبد المخلوق باعتبار التأثير
والانفعال

[۳] سار في الكل وانصبغ في الكل وهو منز عن الكل والخسة والشرف والظلمة والكدر
يظهر بالمظاهر ويتفاوت بالنسبة اليها والكل سواء بالنسبة اليه وليس في الحقيقة غيره وهو الواحد ولو
ظهر بالف صورة . (واردات)

[۴] الوجود المطلق باعتبار ظهور جميع الافعال منه واتصافه بجميع الكمالات يسمى بالله ولا يظهر

شیخ مظاهرک کثرتی وحدته مانع اولدیغنی وباعتبارالحقیقه اشیاى مختلفه نك برلکینی وهرشیک برشی وبرشیک هرشی اولدیغنی بروجه آتی برمثال ایله ایضاح ایدر :
« کل کلمه در . یعنی موجوداتک جمله سی هرشیده ؛ بلکه هر ذره در . کوریلزمی که :
آفاجک تمامی چکرد کده در . آفاجک هر جزئنده تمامیه چکردک تحقق ایدر . چونکه نما ؛
چکردکک تمامیه آفاجک هر جزئنده تحقق ایتیمیه وقوع بولور . آفاجک هر جزئنده
چکردک واردور . و (بالمقابله) چکردکک هر جزئنده آفاج واردور . بوندنطولا بیدر که
آفاجک جزئلرنده ظاهر اولور . بونک کبی عوالمک جمله سی ده اصلنده متحقق اولوب بو
اصل ده کلیتیه عوالمک هر برنده متحققدر . بناء علیه عوالمک کلی کلمه ؛ بلکه هر ذره ده
متحققدر . [۲] »

بوسیاق نظره کوره حلول واتحاده محل یوقدر . چونکه : عرض وایضاح اولدیغنی
وجه اوزره (شیخ بدرالدین) « کوره » حقیقت وجود براولوب یکدیگرینه مفاير افراد
حقیقه یوقدر . اشیاده کی مبیانت ظاهریه نسیدر . امکان بحسب الصوره برخیالدن عبارتدر .
وجود ؛ یالکز ذات حقک وجود واجبی اولوب (حرکت حبیه) ایله مقام احدیتدن
تدلی وتنزل ایدرک متعدد مظاهرده ظهور ایتیش واسماء وصفاتیه تجلی ایتشدور . وبوندن
طولانی کثرت واقع اولشدور . »

۱۳

(شیخ بدرالدین) ده قسم عالم

ذات بارینک مخلوقاتندن (بائن - آیری) اولدیغنی قبول ایتمین (شیخ بدرالدین)

الافعال والصفات والشئون والکمالات الا بواسطة المظاهر فبجميع المظاهر يتم جميع الكمالات ويصدر
عنه في كل مظهر يظهر اشياء مختلفة بحسب اختلاف المظاهر ويقع الكثرة فيها لا في الظاهر فيها فالواحد
سبحانه وتعالى تجلی في جميع المظاهر وكل واحد من المظاهر باعتبار صورته يخالف الآخر وهو عينه
باعتبار الحقيقة فيظهر من كل واحد من المظاهر اشياء مخصوصة باعتبار الصور وكل الاشياء واحد باعتبار الحقيقة
(واردات)

[۲] الكل في الكل ای کل الموجودات فی کل شیء بل فی کل ذرة الا يرى ان الحبة فيها كل الشجر
بکلیته يتحقق فی کل جزء من الشجر اذا النمو بکلیته يتحقق فی کل جزء من الشجر فی کل جزء من اجزاء الشجر
حب فیه کل الشجر ولذا يظهر فيها وكذلك كل العوالم متحقق فی اصله وذلك الاصل متحقق بکلیته فی کل
واحد من العوالم فكل العوالم متحقق فی الكل بل فی کل ذرة (واردات)

یوقاری ده ذکر ایتمش اولدیغمز (تجلی و صدور) نظریه سیله ذاتاً قدم عالمی اعتراف ایتمش دیمک ایدی .

کندیسی بوبابده هیچ کیزلمکه لزوم حس ایتیه رک « طالمک مطلق اولان جنس و نوع شخصلریله قدیم بولندیغنی وحدوتنک حدوت زمانی ایله دکل حدوت ذاتی ایله اولدیغنی » سویلیورکه بوتلقی به کوره عالم یوقدن وار اولمش دکلدر . یالکیز؛ وجودده استنادی ذاته اولیوب ذاتنک غیرینه در که بو ذاتنک غیرینه اولان استنادی ایستر بر زمان معینه منحصر اولسون ، ایستره بتون زمانلرده مستمر بولنسون

دیمک که : (شیخ بدرالدین) « کوره طالم هر هانکی شکله بولنورسه بولنسون حقلک قدمیله قدیم اولوب حادث بالزمان دکلدر . یالکیز وجودینی حقه مدیون اولدیغنده حادث بالذاتدر .

۱۴

(شیخ بدرالدین) « کوره اراده

« حقه ظهوره میل ذاتی » اولدیغنی قبول ایتمک و « طالمک مطلق اولان جنس و نوع و شخصلریله قدیم اولدیغنی » سویلمک ؛ ذات بارینک تلقی اسلام موجبجه (فاعل مختار) اولدیغنی یعنی دیله دیکی وقت عالمی احداث ایتدیکنی وینه دیله به جکی زمان عالمی اعدام ایده جکنی قبول ایتمک اولیوب بالعکس - کونشدن ضیانتک صدوری کی - احداث عالمی ذات بارینک بالذات موجب بولندیغنی قبول ایتمک دیمکدر .

بز تمامیله فلاسفه نک تلقیسی کی بو ، ذات بارینک (فاعل مختار) اولیوب (موجب بالذات) اولسی نتیجه سنه و نتیجه نتیجه اولق اوزرده اراده سنک مشروط اولسنه (شیخ بدرالدین) ده دخی عرض و ایضاح اولندیغنی وجه اوزره قدم طالمه قائل اولسیله ذاتاً و اصل اولمش ایدک . بونکله برابر بروج آتی بونتیجه بی مؤولاً کندی لسانندن ایشیدیورز : « حقلک اراده و مشیت و اختیاری طالمک استعدادی حسیله واقع اولور . و (یفعل الله ما یشاء - الله تعالی دیله دیکنی یاپار - سورة ابراهیم) وان الله یحکم ما یرید - الله تعالی ایسته دیکنی حکم ایدر - سورة مائدة) آیت کریمه لرینک معناری کفر و اسلام و ظلم و عدل و حجر و شجر و سائر کی تصور و تخیل اولنان هر هانکی اضدادی برشیده اراده ایتمک و ایسته مک صلاحیتی کندیسنده واردر دیمک دکلدر . بلکه بو آیتلرک معنای الله تعالی

اوشیئك استعدادنده اولانی اراده ایدر وایستردیمکدر. اوشیئك استعدادنده اولیانی ایستمکه
الله تعالی نك صلاحیتی یوقدر. مشیت استعدادده تابعدر. وکائناتك تمامی بحسب الاستعداد
صادردر. مشیت اشیایه آنجق بوصولته تعلق ایدر. بونك خلافتده برصورتله تعلق
صحیح اوله ماز. اوهت؛ آنجق دیله دیکنی یاپار و آنجق استعدادده اولانی دیلر. دیلرده
دیه دیکنی یاپار ناصل یاپماز که استعدادده ظاهر اولانده کندیدر. »

۱۵

(شیخ بدرالدین) ه کوره آخرت

ذات باری بی (موجب بالذات) اوله رق قبول ایتک؛ عالمك یوق اولدینی برزمانی قبول
ایتمک دیمک اولدینی کی عین زمانده عالمك یوق اوله جفی برزمانی دخی عدم قبولی موجبدر.
« مطلق اولان نوع و جنس و شخصلریله قدیم » وازی اولان عالمك عین صورتله ابدی
اوله جفی طبعیدر.

ازل؛ مبدأ نقطه سنك عدمی دیمک ایسه ابد، ده منها نقطه سنك عدمی دیمکدر. برنده
نقطه عدمی قبول ایدن بر فکرک دیکرنده نقطه عدمی عدم قبولنه منطقاً بر سبب یوقدر. بزم
ینه (شیخ بدرالدین) ک قدم طلمی قبولندن آخرت و قیامت و اشرط ساعتی تلقی عمومی به کورم
قبول ایتمکده اولدینی اگلامقده کوچک چکم دیکمز حالد بونلری ده ینه کندیسندن دیکله یورزه
« کون و فساد ازلیدر و ابدیدر. دنیا و آخرت اعتباریدر. ظاهر دنیای فانیه و باطن
عقبای باقیه در. و بونلرک ایکیسی ده ازلا و ابداً موجوددر. شوقدر وار که بونلردن هانکیسی
غالب ایسه آکا اعتبار اولنور. »

دنیا و آخرت فرقلرینی برنسبت اعتباریه عد ایدن (شیخ بدرالدین) ارواح و سائر
کی مجرداتکده عالم اجسامدن برنسبت اعتباریه ایله آیرلمش اولدینی قبول ایدر. و بالعموم
مراتبك عالم اجسامده منطوی اولدینی و بالفرض عالم اجسام قالحه جق اولورسه ارواح
و سائر مجرداتدن هیچ برشی قالمیه جفی سویلر. دیمک که (شیخ بدرالدین) ه کوره دنیا
و آخرت و عالم اجسام وارواح یکدیگرینه موازیدر. و عین زمانده جمله سی ازلی و ابدیدر.
قیامت و اشرط ساعت حقتده ده شویله سویلر:

« زمان سعادتده بعضی کیمسه لر (دجال) و (دابة الارض) و امثالنی و قیامت مفهومی بی
بکملر ایدی که بو ذلرک کندی زمانلرنده بونلرک وقوعی بکملری کنابلرده مسطور و

و مشهوردر . صکره متأخرلرده ینه کندی زمانلرنده بونلره منتظر اولدیلر . و حتی بوبابده کتابلر تصنیف ایتدیلر بونلردن بعضیلری ده زمان سعادتدن سکزیوز سنه صکره وقوع بوله جغنی توقیت و تعین ایتمشلردر . ایشته بونلرک سویلش اولدقلری سوزلردن عوامک تحیل ایتدکاری وجه اوزره برشی ظاهر اولمامشدر . بیکلرجه سنه ده کچسه بونلرک زعم ایتدکاری صورتده برشی واقع اولیه جقدر . »

۱۶

(شیخ بدرالدین) ه کوره حصار افسار

(شیخ بدرالدین) ک بو بابده کی فکری چوق منفیدر . بوندنطولاییدرکه مشایخ کرامدن (صوفیه لی بالی - وفاتی ۹۶۰) و خلیفه سی (نورالدین زاده - وفاتی ۹۸۱) افندیلر ایله (عزیز محمود هدایی - وفاتی ۱۰۳۸) افندی یی (شیخ بدرالدین) ک علیهنده ایلر و کیتمش بولویورز کتابمزک [۱] ذیلنده موجود مکتوبلرک برنجیسی که (صوفیه لی بالی افندی) طرفندن (سایمان قانونی) یه ویرلمشدر . بونده (صوفیه لی بالی افندی) (شیخ بدرالدین) ، « شیخ بدرالدین المصلوب و عندالله المفضوب » دییور .

(عزیز محمود هدایی افندی) ده (برنجی سلطان احمد) ه ؟ آناطولی ده ظهورایدن جلالیلرک تدمیری و ایران اوزرینه یورنمسی مناسبتیه قزلباشلر ایله متفق اولدقلری نی سویلدیمی (سماویلر) اوزرینه کیدیلوب اصلاح ایدملری خصوصنده مذکور پادشاهه ویرمش اولدینی ؟ ذیلده موجود ایکنجی مکتوبده « واردات آدلوبر کتاب تألیف ایدوب ایچنده حشر اجسادی و اشراط ساعتی انکار ایدوب الحاد و اباحت اوزره اولوب ... » دییور .

(نورالدین زاده) ایسه (واردات) اوزرینه یازمش اولدینی شرحک هر نقطه سنده خصوصیه حشر اجساد مسئله سنده (شیخ بدرالدین) ه شدتلی هجوملر ایتمشدر .

(شیخ بدرالدین) ه کوره : « بوبدن ایچون بقا یوقدر . وفاندن صکره اجزاء بدنک تکراراً ترکی ده یوقدر . »

بورانی (واردات) شارحلردن (مصلح الدین یاوصی) - که مشهور (ابوالسعود افندی) نک پدریدر . - (شیخ بدرالدین) نک بعضی رساله لرندن نقلاً شو یولده شرح ایدیور .

[۱] شیخ بدرالدینک افکار و تلقیاتی داها واسع بر صورتده کوسترمک ایچون مستقل بر کتاب نشر ایتکه باشلادم شیخی محراب قارئلرینه طائقی ایچون یازدیغم یازیلرک مابعدینی وشمیدی تام اولارق مسلکینی قارئلرم بو کتابلرده واضحاً اوقویاییه جکلردر .

« بعضی رسائنده ؛ سلطان المحققین دیرکه : انسان ؛ بدننده کی ترکیب بطلانیله اصلنه التحاق ایدر و قبل التركيب اولدینی کی شعور و علم و معرفتسز قالیر . چونکه بونلر بوصورتک خاصه لرنددر . » و بوند نصکرده ده بوجهله بی بوجه آتی اکال ایدیور :

« بدن التحاق ایدنجه عناصر بسیطه ده اولدینی کی یکدیگریله تمیزی قالمیه رق بلاثشخص ولا تعیین اصلیه متحد اولور . واصلیه متحد اولنجه تعیین اولیه عودت احتمالی یوقدر . زیرا عودت ؛ ترکیب بطلانندن اولکی تعیین کی بر تعیین مقتضیدر . بوايسه اصله رجوعه منافیدر . »

حشر اجسادك وقوع بوله جغفی انکارایدن (شیخ بدرالدین) کی فکرینی بوشارحک تمامیه تأیید ایتدیکی کوریلیور .

کرچه (بروسه لی اسماعیل حق افندی) مرحوم کندی شیخنک شیخی اولان (عزیز محمود هدایی) افدینک خلاقه اوله رق (شیخ بدرالدین) ی مدافعه :

« (واردات) نام کتابک اولنده (امور آخرت جهال زعم ایتدیکی کی دکلدر) دیدیکی حشر اجساد ی نفی دکلدره بلکه امور اخرویه نک طبیعی و صور اعمال اولدیغن بيلمیوب عناصره قیاس ایدنلره تعریضدر . مثلاً نعم جنت کرچه محسوسدر فاما روحانیت غالبدر . زیرا دنیاده باطن کاملک صفاسی صورتیدرکه سلوک ايله حاصل اولور . سلوکی اولمیانلرک لطافت جنانیله ری بحسب المقادیر و المراتب کامله تابعدر . بسا کر نعيم واکر جحیم اخروی یوقدر . صفا ، لطافت و جفا ، اذیتله عالم انفسدن مستنبط اولدینی مکشفیه قادر اولمیوب فائی شاهده قیاس ایلین حقیقت اوزره امور اخرویه بی ادراک ایتمش اولماز . وقوری امنیه برزخنده قالان درجات و قربات منزلته وصول بولمز . » دیورسه ده حشر جسمانی بی اثبات صد دنده بونک ده هیچ برشی افاده ایتماش اولدینی میداندددر .

(شیخ بدرالدین) ه کوره : « بدنن مفارقت ایدن جوهرینه بوصورت بدنیه ده ظاهر اولمش اولان جوهردرکه بونک بدنن مفارقتی ايله بدن فساد اوغرامامش اولوب بلکه بدن و صورت او جوهره تبدل ایتمش و بو صورتله بقا بولمشدر . صورت او جوهرک تعینی ایچون مقتضی ایدی چونکه هر هانکی بر صورتسز جوهرک تعینی ممکن دکلدر . »

دارالفنون تاریخ کلام مدرسی

« صوک »

شرف المیه